

Bujnochová, Anna

Ke stylu prologů Zbraslavské kroniky

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická.
2003, vol. 52, iss. N8, pp. [95]-109

ISBN 80-210-3230-8

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113876>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ANNA BUJNOCHOVÁ

KE STYLU PROLOGŮ ZBRASLAVSKÉ KRONIKY

Když M. Šváb publikoval v záslužné a průkopnické studii *Prology a epilogy v české předhusitské literatuře*¹ poznatky o topice prologů (a epilogů) českého středověkého písemnictví, nemohl zde opomenout prology Zbraslavské kroniky. Vzhledem k úctyhodnému množství zkoumaných textů (zpracoval celkem 139 děl) ovšem nebylo v silách autora, aby se každým z nich zabýval detailněji, většinou jen naznačil, kudy cesta vede. Vydala jsem se po ní se souborem pěti prologů – čtyři náležejí ke Zbraslavské kronice,² pátý uvozuje sbírku kázání Petra Žitavského (do výzkumu M. Švába nebyl zahrnut)³. Z mnoha možných otázek, které se při studiu zvolených textů nabízejí, se v tomto krátkém příspěvku zaměřím na jejich stylistickou výbavu, především pak na topiku.

Uvedené předmluvy se z hlediska významu dají rozdělit na dvě skupiny. Na vyšší úrovni stojí prology hlavní, které obsahují autorovo vyjádření k dílu jako celku. Mezi ně patří generální prolog Zbraslavské kroniky (GP), prolog kázání (PK) a prolog první knihy Zbraslavské kroniky (P1). Poněkud méně významné jsou prology dílčí, předeslané částem kroniky, a sice prolog druhé (P2) a třetí (P3) knihy Zbraslavské kroniky. P1 jsem mezi hlavní prology zařadila proto, že byl Otou Durynským (prvním autorem Zbraslavské kroniky) původně koncipován jako předmluva k celému dílu; umístění i označení dílčího prologu nabylo poté, co kroniku přepracoval její druhý autor, Petr Žitavský. Existují však i jiné typologie prologů. Např. G. Simonová⁴ dělí předmluvy historických prací vzniklých do konce 12. století podle toho, zda a jaké obsahují věnování. Z našich tex-

---

1 ŠVÁB 1966.

2 Cituji podle EMLER 1884. Prology se zde nacházejí na stranách 3–4 (generální prolog), 8–9 (prolog 1. knihy), 240 (prolog 2. knihy), 317 (prolog 3. knihy). Text je dostupný také na internetové adrese www.clavmon.cz.

3 *Sermones in festivitibus summis secundum ordinem Cysterciensem in capitulis faciendi* objevil a popsal J. Loserth (LOSERTH 1881). Součástí jeho příspěvku tvoří edice prologu (s. 393–394), která byla s drobnými úpravami převzata do přílohy tohoto článku a opatřena překladem.

4 Srov. SIMON 1959–1960, s. 136–140.

tů náleží k typu věnovací dopis (vyznačuje se salutací) pouze GP, všechny ostatní předmluvy patří k běžnému typu prologu bez oslovení adresáta. Prology s věnováním se objevují v českém písemnictví do konce 14. století pouze u děl psaných latinsky. GP mezi nimi vyniká tím, že se obrací k osobě mimo domácí prostředí, k opatovi valdsaského kláštera.⁵

Hlavní funkce prologu byla pregnančně formulována římskou teorií řečnictví: prolog měl posluchače příznivě naladit, upoutat jeho pozornost a vzbudit v něm ochotu dát se poučit.⁶ Snahu naplnit tyto požadavky odráží řada prvků dynamické i statické povahy.⁷ Z prostředků zvyšujících dramaticnost sdělení se v našich textech vyskytují např. apostrofy, oslovením se autor obrací k adresátovi GP, k Bohu (P1, P3) a Panně Marii (P1). Ke stejnému účelu sloužilo také užívání sentencí⁸ (v GP z veršovaného Ezopa: *dulcius arrident seria picta iocis*⁹, v PK z Horatia: *ne quod semel elapsum volet irrevocabile verbum*)¹⁰ a biblických citátů nebo aluzí (GP, P2, P3, PK), jejichž skutečný počet v prolozích přesahuje dosavadní určení v edicích a překladech.¹¹ Jak je z předchozího patrné, v rámci prologů se uvedené dynamické prvky vyskytují jen v textu Petra Žitavského (co se týče apostrof v P1, autorem leoninských hexametrů, kterých jsou součástí, byl pravděpodobně Petr).¹² Daleko větší prostor však v předmluvách zaujímají prvky statické – *topoi* (*loci communes*), myšlenkové motivy, opakující se často v ustáleném stylistickém a slovním podání.¹³ V našem případě lze topy zařadit do několika tematických okruhů, jako jsou autorovy výroky o jeho skromnosti, motivaci, kritice ze strany čtenáře a zásadách při utváření díla.

*Topos skromnosti.*¹⁴ Na skromná vyjádření autora o vlastní osobě a dílu můžeme v textu prologů narážet neustále, a proto je vhodné, abychom se jimi zabý-

⁵ Srov. ŠVÁB 1966, s. 206.

⁶ Srov. QUINTILIANUS 1965, IV, 1, §5: *Causa principii nulla alia est, quam ut auditorem, quo sit nobis in ceteris partibus accommodatior, praeparemus. Id fieri tribus maxime rebus inter auctores plurimos constat, si benevolum, attentum, docilem fecerimus, non quia ista non per totam actionem sint custodienda, sed quia iniitiis praecipue necessaria, per quae in animum iudicis, ut procedere ultra possimus, admittitur.*

⁷ K bližší charakteristice srov. ŠVÁB 1966, s. 112–114.

⁸ K charakteristice sentencí srov. ŠVÁB 1966, s. 114, dále CURTIUS 1998, s. 68–70.

⁹ Její převzetí z prologu latinského veršovaného Ezopa, tzv. Anonyma z 12. století uvádí ŠVÁB 1966, s. 89, 114. Viz též WALTER 1963, č. 6400.

¹⁰ Jak ukázal LOSERTH 1881, s. 393, sentence pochází z Horatiových *Epistulae* I, 18, 71.

¹¹ K nově určeným biblickým citátům a aluzím srov. přílohu č. 2 této práce.

¹² Literatura se rozchází v otázce, zda byl Petr autorem všech veršů Zbraslavské kroniky, nebo pouze části z nich. Podle V. Novotného, který vychází ze závěrů starší práce Seibtovy, Petr přidal do Otovy části jen některé verše (NOVÁK – NOVOTNÝ 1905, s. LXX). Naproti tomu J. Emler (EMLER 1884, s. XII–XIII) uvádí, že verše byly do Otovy části vsunuty teprve později. Emlerovo pojetí přejímá K. Charvátová, když explicitně označuje Petra Žitavského jako autora všech veršů Zbraslavské kroniky (CHARVÁTOVÁ 2002, s. 309, 315).

¹³ K definici pojmu *topos* srov. ŠVÁB 1966, s. 49–52. Srov. také charakteristiku E. R. Curtia (CURTIUS 1998, s. 82).

¹⁴ *Topos skromnosti* pochází z antické soudní řeči, záhy ovšem pronikl i mezi další žánry a stal

vali přednostně. K nejpůsobivějším z těchto míst patří kontrast mezi neschopností autora a velkolepostí díla, které na něj čeká (GP): s otupělými smysly (*hebetudo sensuum*) a nepatrným nadáním (*ingenii mei tenuitas*) se má pustit do obtížného úkolu (*huiusque negotii arduitas*), jeho bázlivá maličkost (*trepida mea parvitas*) se má ujmout závažného a nekonečného díla (*opus grande et numquam terminabile*). Obrat „má maličkost“ se poprvé objevil za raného císařství a ve středověké literatuře doznal velkého rozšíření, nicméně v českém prostředí se začal vyskytovat až od počátku 14. století v latinských spisech.¹⁵ Vědomí nedostatečnosti, zčásti zaviněné vlastní nedbalostí (jako v PK: *sciens pro certo, quod tale opus Domini facerem negligenter*), vzbuzuje v pisateli strach (GP: *contremiscit, cum formidine, trepida mea parvitas*, PK: *expavescit, cum ingenti pavore*) a stud (PK: *rubor faciei*) ujmout se díla, které je, jak se zdá, nad jeho síly. Vedle velkoleposti díla postavil autor svou osobu do záměrného protikladu rovněž k adresátovi GP, když na jedné straně zdůrazňoval vlastní nepatrnost a na straně druhé vyzdvihoval přednosti valdsaského opata, totiž jeho literární nadání (*ambidexter*) a lásku k bližním (*caritas*).

Kromě sebesnižování autora se topos skromnosti projevoval např. podceňováním kvality jeho díla a práce vůbec. A tak Petr Žitavský prohlásil, že kázání pokládá spíše za povídání (*fabulaciones*), a zpochybnil smysluplnost své námahy (P2: *licet autem labor iste non sit plurimum fructuosus*), rovněž Ota Durynský vyslovil přesvědčení o neužitečnosti svého snažení (P1: *inutili suggerente studio*). Mezi výroky tohoto typu náleží také akcentování stylistických nedostatků díla. Stylistické nedostatky, nedbalé uspořádání a vynechávání čísel kapitol¹⁶ podle Petra Žitavského neumožňují, aby kázání zveřejnil (PK): *Non presumo has ad lucem prodere, eo quod tam occupatione quam ignorancia prepeditus modum debitum in ipsis et ordinem non servavi, raro quoque capitulorum numerum allegavi*. V GP svou kronikářskou činnost přirovnal k práci dřevaře a lamače kamene (*lignorum lapidumque precisores*) získávajícího hrubou surovinu (*rudem materiam*) pro zkušeného stavitele, který svým uměním dá nezpracované surovině krásnou podobu (*illi vero ex arte sua introducunt rudi posthac materie pulchram formam*). Neumělé podání svého díla Petr Žitavský zdůrazňoval opakovaně (*ruditer conscribere, ruditer conscriptam materiam*), ale mimořádná stylistická úroveň jeho kroniky spolu se soudobou praxí podávají dostatečné důkazy o tom, že není důvod brát tato slova zcela vážně.¹⁷ Tím, že autoři vydávali své dílo za hrubé a neumělé zpracování materiálu a přirovnávali svou práci

se významným nástrojem *captatio benevolentiae*. Srov. CURTIUS 1998, s. 95. Ve středověku byl jeho význam nebyvale umocněn působením ideálu pokory v roli jedné z nejvýznamnějších křesťanských ctností. Srov. SIMON 1958, s. 108.

15 Srov. SIMON 1958, s. 110. CURTIUS 1998, s. 97. K situaci v českém prostředí srov. ŠVÁB 1966, s. 59–60.

16 *Numerus capitulorum* zde může znamenat čísla kapitol, anebo čísla kapitul, na nichž byla kázání proslovena. J. Loserth se přiklání k první možnosti (LOSERTH 1881, s. 385).

17 Jako např. ve KUTNAR – MAREK 1997, s. 32: *Jako pamětník historických událostí [Petr Žitavský] měl záměr zcela typicky historický. Chtěl zanechat autentickou zprávu o prožitých událostech jako hrubou látku budoucnosti a těm, kdo by ji chtěli zpracovat krásným slohem.*

k činnosti související se stavbou domu (což bylo časté), se předem bránili proti nařčení z troufalosti, totiž že si přisvojili látku hodnou většího umělce.¹⁸ Právě náležitý styl odlišoval podle dobového pojetí skutečné historiky od letopisců.¹⁹

S podceňováním vlastních schopností úzce souvisel topos vzývání Boha.²⁰ Protože byl tento prvek velmi frekventovaný, vyskytoval se zpravidla v podobě krátkých obrátů (GP: *Dei auxilio*, P3: *divine virtutis opitulamine suffultus*). Méně časté byly delší a složitější formulace, mezi takové patří v našich textech invokace z leoninských hexametřů v P1, kde se autor obrací k Bohu a Panně Marii a žádá je o přízeň a věčný život pro krále Václava II. Nebývá pravidlem, aby vzývání Boha bylo náplní celého prologu, jako je tomu u P3: autor se svěruje do rukou Bohu a prosí, aby jej vedl a sám se mu udělil za odměnu. Formu a obsah modlitby (např. za spásu, za autora, za čtenáře) mívají spíše závěrečné části děl, epilogy.²¹

Rozvinuté a frekventované projevy topu skromnosti, jejichž ukázkovou podobu reprezentují především prology Petra Žitavského, jsou příznačné pro českou středověkou literaturu od Kristiána až po Štítného. Zatímco tedy sebevědomé vyzdvihování předností děl vyskytující se v západních literaturách nenašlo u nás sebemenší odezvu, pokud jde o hojné užívání skromných výroků rozmanitých typů, nezaostávají latinská díla české proveniencie nijak za soudobým evropským písemnictvím.²²

Topy vyjadřující autorovu motivaci. Aby autor zajistil příznivé přijetí díla publikem, pokládal většinou za nezbytné vysvětlit, co jej k sepsání díla vedlo a k čemu má jeho práce sloužit.²³ Topy této skupiny informují čtenáře o podnětu a účelu (často byly totožné) autorova snažení, o jeho motivaci. Nejfrekventovanějším z nich je poslušnost vůči rozkazu nebo přání. Původci tohoto podnětu jsou různí. V GP jde o vysoce postaveného duchovního totožného s adresátem (*hortatur me nunc caritas vestra*), na Otu Durynského naléhali přátelé, zřejmě lidé stejného postavení (P1: *Quorundam amicorum crebris excitatus instanciis*), k sepsání kázání vybízeli Petra Žitavského „zbožní bratři, mí přátelé“ (PK: *hortati sunt me quidam fratres devoti, familiares michi*). Vzhledem k postavení Petra Žitavského mohlo jít v případě kázání o jeho podřízené, i když odvolávat se na přání podřízených bylo z pochopitelných důvodů méně obvyklé.²⁴ Topos poslušnosti byl mezi středověkými autory oblíben, protože přenášel odpovědnost za výsledné

18 Srov. SIMON 1958, s. 115–117.

19 Jak ukázal D. Třeštík, již od antiky existuje vnitřní souvislost výroku o hrubém zpracování látky, která čeká na lepšího autora, s požadavky kladenými na historické dílo. Blíže srov. TŘEŠTÍK 1968, s. 67–80.

20 Invokace (vzývání) byla rozšířena již v antice, a to zejména u básníků, kteří se obraceli s prosbou o přispění k Múzám. K topu vzývání Boha srov. SIMON 1958, s. 106–108; ŠVÁB 1966, s. 104–106.

21 Srov. ŠVÁB 1966, s. 105.

22 K těmto závěrům dospěl ŠVÁB 1966, s. 60, 77.

23 K tomu srov. ŠVÁB 1966, s. 61.

24 K tomu srov. SIMON 1958, s. 60–61.

dílo na toho, „kdo na ně naléhal“. Rozkaz i přání totiž zavazovaly adresáta, aby se pokusil žádosti vyhovět:²⁵ *Obediencia vero, que melior est quam victima, me devincit* (GP). Zdůrazněním poslušnosti zároveň autor získal účinnou ochranu před onou obávanou námitkou kritiky, že se dal do díla, na něž mu nestačily schopnosti.²⁶ Na takovou výtku reagoval Petr Žitavský, když se (v PK) explicitně zříká troufalosti jakožto možného podnětu své činnosti a odvolává se na poslušnost (*dilectorum meorum instanciis, non temeritatis ausu victus ipsis clandestine obedivi*). Uvádějí-li autoři Zbraslavské kroniky, že k naléhání docházelo opakovaně (GP: *multociens est hortata*, P1: *crebris instanciis*) nebo že se zdráhají uposlechnout pobídek (PK: *expavescit autem cor meum ... exhortacionibus talium obedire*), pouze využívají příležitosti, jak vyjádřit svou skromnost.²⁷

Specifickou motivaci činnosti je možno vyčíst z prologu Oty Durynského. Do díla se podle vlastních slov pustil mimo jiné proto, aby nebyla zapomenuta památka krále Václava II. (P1: *neque enim dignum arbitror, ut memoria tanti principis sonitu cessante pereat*). Spojení tohoto topu s oslavou krále (P1: *hic denique fuit personarum sublimium admiracio, humilium consolacio, oppressorumque quorumlibet affectata respiracio... etc.*) usvědčuje Otu z panegyrického záměru.²⁸ Václavova charakteristika jako rytíře a mnicha (P1: *nunc monachus, nunc miles erat*) odráží snahu sloučit v jeho osobě vladařské rysy s tradičním obrazem světce, jak k tomu běžně docházelo v legendách o svatých panovnících.²⁹

Významný podnět pro autora představoval užitek, který mělo dílo přinést čtenářům i jemu samému. Petr Žitavský se pokračování kroniky věnoval kvůli spáse své duše. Doufal, že skrze ně dosáhne boží milosti (P2: *propter impetrandam divinam gratiam*), prospěje mu to k pokání (P2: *ut spero, prodest ad penitentiam liber iste*) a Bůh sám se mu udělí za odměnu (P3: *michi te ipsum finaliter tribuas pro mercede*). Očekávání boží odměny se ve světském dějepisectví až do konce 12. století vyskytovalo zřídka (na rozdíl od prologů hagiografických prací).³⁰ Čtenářům, popřípadě posluchačům, měla četba Zbraslavské kroniky prospět hned několika způsoby. Měla je vzdělat a potěšit (GP: *edificari seu solaciari poterit mens lectoris*), poučit (P3: *legendibus quoque et audientibus ad doctrinam*) a podnítit k milování Boha (P2: *ad Dei stabilis dileccionem ... poterit incitari*, P3: *ingenia te timere, te diligere et ad te conscendere magis possunt*). Pře-

25 K tomu srov. SIMON 1958, s. 66–67.

26 To, že by se autor dal do díla nad své síly, by bylo jasnou známkou troufalosti, projevem pýchy, která byla v zásadním rozporu s žádaným ideálem skromnosti. Srov. SIMON 1958, s. 86.

27 Srov. též SIMON 1958, s. 65.

28 Přítomnost panegyrického záměru zpravidla ovlivňovala výběr faktů a způsob jejich podání, a tím i hodnotu díla jako historického pramene. Srov. SIMON 1959–1960, s. 100.

29 Ideál křesťanského vládce rytíře–světce se jako topos velkou měrou uplatňoval ve svatováclavské hagiografii. Srov. HOŠNA 1986, s. 44, 47–48. Na souvislost mezi svatováclavskou hagiografií a legendickým pojetím osobnosti krále Václava II. ve Zbraslavské kronice upozornil J. Hošna na s. 110 své studie. K problematice viz též HOŠNA 1982.

30 Jak ukázala SIMON 1959–1960, s. 97.

devším ale kronikář píše, jak prohlašuje, pro oslavu Boha a jeho matky (GP, P3), neboť v tom, co se na světě děje, se zrcadlí boží působení³¹ a pouze Bůh nakonec posuzuje úmysl, který si Petr předsevzal (P2).

Jako svou motivaci uváděli autoři Zbraslavské kroniky dva v české literatuře poměrně frekventované topy: poslušnost vůči příkazu, přítomnou v předhusitské době pouze ve spisech latinských (a to zejména v prolozích–věnováních), a snahu zachránit události před zapomněním, která se vedle děl historického zaměření běžně vyskytuje v listinných arengách označovaných jako typ „memoria“.³² Naproti tomu některé z jejich dalších podnětů se v českém prostředí vyskytují zřídka v porovnání s produkcí francouzskou nebo německou; platí to zejména o psaní kvůli spáse duše a o výslovném určení díla „ke slávě boží“. Ojediněle se v dílech českého středověkého písemnictví autoři zřikají podnětu své činnosti, když odmítají touhu po slávě.³³

Topy odrážející autorův vztah ke kritice. Důležitou součástí prologu tvořilo ospravedlňování se před negativními reakcemi ze strany čtenáře. Autor cítil potřebu vyrovnat se zejména s kritikou své neschopnosti a opovázlivosti.³⁴ Petr Žitavský plně uznával svoji nedostatečnost,³⁵ překonal však uvedený handicap tím, že se odvolal na pomoc boží (P3: *divine virtutis opitulamine, non mearum virium fortitudine suffultus*) a na duchovní podporu osoby, jež jej k psaní vybídla. Co se kronikáři nedostávalo na schopnostech, měly vynahradit modlitby valdsaského opata: *Suscipit igitur trepida mea parvitas hoc opus grande et nunquam terminabile eo respectu, ut mea insufficiencia vestris oracionibus adiuvetur* (GP). Aby byla autorita osoby, na niž se odvolal, dostatečně velká, vyzdvihl Petr Žitavský v rozsáhlé biblické metafoře přednosti garanta svého díla;³⁶ podle obecného předpokladu se totiž osoba vynikajících kvalit při výběru pisatele musela řídit pádnými důvody, a tak nesla zodpovědnost za výsledek.³⁷ Ze stejných důvodů se Petr Žitavský snažil představit bratry, od nichž pocházel podnět ke vzniku sbírky kázání, jako maximálně důvěryhodné, a tak zdůrazňoval jejich zbožnost a dokonalost (PK: *fratres devoti, familiares michi, qui corde perfecto et optimo audiunt verbum Dei et custodiunt illud ... istorum devocionem approbo*). Vedle poslušnosti slouží pisateli jako podnět k dílu a ospravedlnění zároveň i mnohostranný užitek, který dílu přisuzoval. Pokud by snad o užitku díla pochyboval sám čtenář (podle Petra Žitavského by mohl oprávněně namítnout, že

31 Na tuto představu naráží Petr Žitavský v P3. Teoreticky k tomu srov. SIMON 1959–1960, s. 101.

32 K topům srov. ŠVÁB 1966, s. 61–62, 64; viz též SIMON 1958, s. 78. K arengám srov. NECHUTOVÁ 2000, s. 106.

33 Srov. ŠVÁB 1966, s. 62, 68.

34 Srov. SIMON 1958, s. 94–95. K Petrově obraně proti nařčení z troufalosti srov. předchozí stranu této práce.

35 Srov. odkazy k topu skromnosti na s. 2–3 této práce.

36 Srov. s. 1 této práce.

37 Srov. SIMON 1958, s. 60, 98–99.

se může zabírat mnohem zbožnější četbou), mělo by psaní smysl alespoň kvůli spáse autorovy duše (P2).³⁸

Za oprávněnou kritiku byly považovány především výtky ohledně nedostatku v jazyce, stylu a formě, proti nimž se argumentovalo důrazem na význam látky, na obsah díla.³⁹ A tak Petr Žitavský ospravedlňoval zdánlivě neumělý styl tím, že přednostně usiluje o pravdivé vyličení historie (GP): *Principaliter enim nunc insisto ad hoc, ut conscribere valeam historiam veritatis*. Formální nedostatky v kázáních kladl za vinu své neznalosti a také zaneprázdnění povinnostmi úřadu opata (PK: *tam occupacione quam ignorancia prepeditus*), zároveň se ovšem zčásti zbavoval odpovědnosti za výsledek literární činnosti výzvou k čtenáři, aby nedostatky díla opravil, a prosil jej o modlitbu (PK): *Si autem ista ad alicuius manum casualiter pervenerint, obsecro, in eis sensum, modum, formam et ordinem corrigat et pro me oret misero peccatore*. Ačkoliv Petr požadoval opravu především stylistických nedostatků, zpochybnil zde i smysl (*sensus*), věcnou správnost textu. Tento skromný postoj ke svému dílu předznamenal ostatně již v předchozí větě, když označil svá kázání za povídání.⁴⁰

Snahu zajistit si ochranu před očekávanou kritikou čtenářů lze pozorovat především u prologů Petra Žitavského. Topy, které k tomuto účelu využil, se v české středověké literatuře vesměs vyskytují často (věnování díla vážené osobě, ujišťování o pravdivosti, prosba o opravu stylistických nedostatků).⁴¹ Poněkud neobvyklé je (v českém prostředí, ale nejen zde) spojení topu skromnosti a prosby o opravu s obsahem díla v prologu kázání Petra Žitavského.⁴² M. Šváb zachycuje tento jev až v souvislosti s činností reformačních myslitelů ve 2. polovině 14. století.⁴³

Topy týkající se zásad při utváření díla. Rozporuplný postoj středověkého autora k formě a obsahu díla se mohl proměňovat podle jeho osobnosti i zvoleného žánru. Z dokladů topu skromnosti vyplývá, že Petr Žitavský dobové požadavky na styl uznával.⁴⁴ Ale ne všichni historiografové se vysokým stylistickým nárokům pokoušeli vyhovět, někteří se spolu s hagiografy klonili k požadavku srozumitelného jazyka bez rétorických ozdob, který pro církevní spisy prosazovala raně křesťanská literatura.⁴⁵ Právě ke srozumitelnému prozaickému stylu se hlásí Ota Durynský (P1: *plano stilo dictaminis exarare disposui*). Také v postoji k obsahu díla lze v našich textech pozorovat odlišnosti. Zatímco o obsahu kázání se Petr Žitavský vyjadřoval s pochybnostmi a žádal jeho opravu, v kronice po-

38 K užítku srov. s. 4 této práce.

39 Srov. SIMON 1958, s. 103–104.

40 G. Simon (SIMON 1959–1960, s. 126–128) poukazuje na to, že i zásahy do obsahové stránky díla vycházely mnohdy ze stylistických požadavků, zejména hrálo roli úsilí o *brevitas*.

41 Srov. jejich výskyt ve studii M. Švába (ŠVÁB 1966, s. 77, 79, 96).

42 G. Simon uvádí, že v prolozích do konce 12. století se topos skromnosti vždy týká pouze formy, nikoliv obsahové správnosti díla (SIMON 1959–1960, s. 82).

43 Srov. ŠVÁB 1966, s. 79.

44 V řadě z nich se omlouvá za neumělý styl, srov. s. 2–3 této práce.

45 Srov. SIMON 1959–1960, s. 73–75.

různu vyzdvíhal pravdivost líčení (GP, např.: *veritas seriosa; hanc solidam et veram, sed ruditer conscriptam materiam; veritas, que queritur*). Nicméně třeba se autoři od nejstarších dob hlásili k pravdivému zobrazení dějin, zkusením je vlastní samé podstatě historiografických děl, která nelíčí minulost jako takovou, ale jak události viděl a chápal pisatel.⁴⁶ Odlišné vidění popisovaných skutečností koneckonců vyplývá již ze srovnání výroků Petra Žitavského a Oty Durynského. Zatímco Petr předmět dějepisného vyprávění označoval opakovaně neutrálním výrazem události (GP: *eventus diversi*, P2: *eventus varii et variabiles*, P3: *tempora; varii eventus temporum*), Ota Durynský (P1) chtěl čtenáře informovat o doporučeníhodném životě (*vita commendabilis*) krále Václava, který vzbuzoval úžas (*stupenda*) a zářil jasnými znamenými ctností (*preclaris virtutum insigniis ... coruscabat*).

O pravdivosti popisovaných událostí ujišťoval autor uvedením pramenů, z nichž informace čerpal.⁴⁷ Petr Žitavský se odvolával především na očitě svědectví, jež mělo ve středověku stejně jako v antice největší váhu:⁴⁸ *Sic et ego ea, que vidi, que certissime cognovi, ruditer conscribere laborabo* (GP). Autorovo ujišťování, že spatřil událost na vlastní oči, sloužilo mimo jiné k zesílení patosu a k navození pocitu účasti u čtenáře; v literatuře se pro tento topos vžil název *adtestatio rei visae*.⁴⁹ Rovněž Ota Durynský upřednostňoval vlastní pozorování před nasloucháním, svědectví cizích zpravodajů odmítal (P1: *que non tam auditu extraneis relatorum accomodato sermonibus, quam visu, qui arbiter est aure cercior, de ipso clam palamque cognovi*). Nicméně bez ústní tradice by se oba autoři Zbraslavské kroniky neobešli, třebaže byla obecně považována za méně spolehlivou, Petr Žitavský se k ní otevřeně přiznává (P3: *quecunque hic et alias michi visa et audita et comperta fuerint et nota fieri permiseris*). Větší důvěryhodnost se u informací zjištěných z ústního podání přikládala pouze zprávám očitých svědků a osob, které autor dobře znal.⁵⁰

Důležitou stylistickou zásadou uplatňovanou při tvorbě díla byl ideál *brevitas*, stručné podání látky. Mohlo jít buď o čistě stylistickou *brevitas*, sevřený způsob řeči bez přebytečných slov a opakování (opak *prolixitas*), nebo o omezení ve výběru látky.⁵¹ Jednu z podob *brevitas*, topos *pauca de plurimis*,⁵² užil ve svém prologu Ota Durynský. Konstatoval zde, že množství skutků Václava II. se nedá snadno obsáhnout několika slovy, a proto není možné, aby pojednal o všech činech panovníka (P1): *Sed quoniam multa verbis paucis constringuntur non facile, quo singula prefati principis digne recolenda facta ... scribendo pertransire*

46 Srov. BLÁHOVÁ 1995, s. 75–76.

47 Srov. ŠVÁB 1966, s. 77.

48 Srov. SIMON 1959–1960, s. 89–90.

49 Srov. ARBUSOW 1963, s. 121.

50 Srov. SIMON 1959–1960, s. 91. Na příkladu Kosmovy kroniky náležitě popsal středověkou praxi v hodnocení pramenů D. Třeštík (TŘEŠTÍK 1968, s. 103–104).

51 Srov. SIMON 1959–1960, s. 84.

52 K topu *pauca de plurimis* (též *pauca e multis, ex pluribus pauca*) srov. SIMON 1959–1960, s. 85. Viz též CURTIUS 1998, s. 178, 524; ARBUSOW 1963, s. 119.

nequeo, eo permodicis ... prescriptis actibus ad ea ... me converto. Zdůraznění skutečnosti, že není možné zmínit se o všem, co oslavovaná osoba vykonala, mělo v očích čtenářů zvýšit význam předávané látky.⁵³ Petr Žitavský naráží na stručné podání pouze v rámci slovní hříčky (P2: *Igitur quia breves dies hominis sunt, brevem cogitavi me posse descriptionem facere breviter moriturus*).

Přístup obou kronikářů k dílu v základních rysech odpovídá zvyklostem českého prostředí. Otovo prohlášení o srozumitelném způsobu vyjadřování odráží tendenci vědomé volby stylu, která se projevovala v latinsky psané literatuře české provenience kolem roku 1300. Topos ujišťování o pravdivosti doznal v českém písemnictví značného rozšíření, u Petra Žitavského se vyskytuje dokonce v rozvedené podobě. Naproti tomu o krátkém podání se v našem prostředí zmiňuje jen málo autorů.⁵⁴ Jak se zdá, přístupy Oty Durynského a Petra Žitavského poznamenala zároveň orientace na zvolený žánr. Ota neusiloval o napsání kroniky ve vlastním slova smyslu, ale legendy o zakladateli kláštera,⁵⁵ a tuto snahu předznamenávají již topy obsažené v P1: kromě zmíněné charakteristiky krále Václava jako rytíře a mnicha⁵⁶ zde mám na mysli především topos *pauca de plurimis* a líčení Václavova života jako doporučeníhodného. G. Simon na výzkumu prologů děl historického charakteru vzniklých do konce 12. století ukázala, že oba posledně zmíněné topy jsou charakteristické pro tvorbu hagiografickou, zatímco historiografické práce se vyznačují spíše úsilím o nestranné líčení a napodobení skutků je v nich doporučováno zřídka.⁵⁷

Ke srovnání se nabízí také rétorická výbava prologů Petra Žitavského a Oty Durynského.⁵⁸ Každý z nich obdařil svůj text řadou ozdobných rétorických prvků, které stylistická nauka ve středověku dělila na dvě skupiny: *ornatus facilis*, figury založené na zvukové podobě slov, a *ornatus difficilis*, spočívající ve hře významů.⁵⁹ Mezi topy (najdeme zde např. perifrázi, synekdochu, antonomasii, litotes, hyperbolu) se nejvýrazněji projevují metafory. Řada z nich vychází z bible, např. pro literární činnost valdsaského opata užívá Petr Žitavský obrazu procházek s Mojžíšem (GP), metafora hostiny a jídla, opírající se o biblický kontext, mu slouží k názornému předvedení myšlenky o prospěšnosti střídání různých druhů literatury (GP). Ale nalezneme zde i jiné typy metafor: označení zra-ku jako soudce (P1) je možno zařadit do oblasti personální metaforiky,⁶⁰ obrat

53 Srov. SIMON 1959–1960, s. 85.

54 K obecným závěrům srov. ŠVÁB 1966, s. 71, 75–77, 80.

55 BLÁHOVÁ 1995, s. 119.

56 Srov. s. 4 této práce.

57 Srov. SIMON 1959–1960, s. 85, 93, 104.

58 K předchozímu uměleckému hodnocení Zbraslavské kroniky srov. především PRAŽÁK 1938; HEŘMANSKÝ 1952; PETRŮ 1996, s. 55–62.

59 Srov. NECHUTOVÁ 2002, s. 118. Srov. ARBUSOW 1963, s. 18. Pokud jde o rozdělení a pojmenování figur, držím se především příručky H. Lausberga (LAUSBERG 1987).

60 K personální metaforice srov. CURTIUS 1998, s. 148–152.

„chut' ducha“ (GP: *gustus mentis*) zase zastupuje metaforiku částí těla, pro kterou je typické spojování vnějších a vnitřních smyslů.⁶¹

Zdaleka nejvíce jsou zastoupeny figury slovní (např. geminatio, anafora, polysyndeton, asyndeton, epifora, polypoton, figura etymologica, synonymie). Méně často se vyskytují figury myšlenkové (vedle již zmíněné sentence a apostrofy si zaslouží pozornost zejména antiteze a přirovnání–similitudo) a gramatické (hyperbaton, chiasmus, hypallage adiectivi). Z figur zvukových (např. isokolon, homoioteleuton, homioptoton, rým, aliterace) je třeba vyzdvihnout výskyt kurzů, neboť právě při měření rytmických zakončení vět jsou mezi prology patrně výraznější difference.⁶² V drtivé většině případů nacházíme na konci větných celků, nejsou-li zakončeny citátem, elegantní *cursus velox* (např. GP: *applicat et retórquet*, P1: *viveret coruscabat*, P2: *constringere quam promisi*, P3: *crastina sum victurus*, PK: *facerem negligenter*), zcela ojediněle se zde vyskytuje také *cursus trispondaicus* (GP: *continuare non obmittam*) a *cursus planus* (P1: *palamque cognovi*). Jednotlivé věty uzavírají různé typy kurzů. Uvnitř větných celků prologů Petra Žitavského převažuje opět *cursus velox* (např. GP: *efficaciter elaborant*, P2: *breuiter moriturus*, P3: *temporum descripturus*, PK: *talium obedire*), ale objevují se zde také *cursus planus* (např. GP: *enim nonnulli*, P2: *que hic legit*, P3: *comperta fuerint*, PK: *devocionem approbo*), *cursus tardus* (např. GP: *habetur fastidium*, P2: *notare inciperem*, P3: *fiunt perspicua*, PK: *feci capitulis*), zcela výjimečně pak *cursus trispondaicus* (PK: *exhortacionem expavesco, ruditatem meam pingam*). Je-li v prologu Oty Durynského uvnitř větných celků přítomen kurzus, jedná se o typ *planus* (*dignum arbitror, patronus devotus*) nebo *tardus* (*exarare dispoksi, constringuntur non facile*).

Prology Zbraslavské kroniky spolu s prologem kázání Petra Žitavského představují jako celek stylisticky bohatý soubor textů. Největší podíl na tom má z pochopitelných důvodů generální prolog, který ostatní předčí nejen vyšší a pestřejší koncentrací kompozičních prvků a řečnických figur, ale i svým rozsahem. Odlišnost prologu Oty Durynského se projevuje nejvýrazněji absencí biblických odkazů, užíváním topů charakteristických pro hagiografický styl a menší obratností při utváření rytmických zakončení vět.

Poznatky o stylistické úrovni prologů Zbraslavské kroniky ovšem vedou hlavně k zamyšlení nad celým dílem. Jak by se odlišnost stylu Petra Žitavského a Oty Durynského jevila při srovnání rozsáhlejších (byť ne tak stylisticky exponovaných) partií kroniky? Se stylistickou problematikou Zbraslavské kroniky souvisí i následující otázka: do jaké míry ovlivňovaly tvorbu jejích autorů předpisy soudobých poetik? Dosud zjištěné kusé doklady o výpůjčkách Petra Žitavského z poetiky Galfreda de Vino Salvo dosvědčují,⁶³ že nejde o otázku bezpředmětnou. Poprvé na převzetí obratu *Papa, stupor mundi* (*Chronicon Aulae Regiae*, 1. kniha, kap. CXXX) z Galfredovy poetiky (*Poetria nova*, prolog v. 1)

61 K tomu srov. CURTIUS 1998, s. 155–156.

62 K teorii kurzů srov. LAUSBERG 1987, §461–463; ARBUSOW 1963, s. 78–79.

63 Edice FARAL 1958.

upozornil V. Novotný v překladu Zbraslavské kroniky od J. V. Nováka.⁶⁴ Nicméně teprve A. Vidmanová v komentáři k básni *De omni statu mundi*⁶⁵ poukázala na to, že Petr Žitavský použil tentýž obrat ještě jednou (*Chronicon Aulae Regiae*, 3. kniha, kap. VII). Existující souvislost mezi oběma spisy připomenul J. Vilíkovský, když mezi dflý ovlivněnými Galfredovou apostrofou ke smutečním příležitostem (*Poetria nova*, vv. 386–396) uvedl Zbraslavskou kroniku⁶⁶ (*Chronicon Aulae Regiae*, 1. kniha, kap. LXXXI, jedná se o část veršů v nářku zbraslavského kláštera nad smrtí svého zakladatele). Nicméně hledání odpovědi na palčivé otázky ohledně odlišnosti stylů Petra Žitavského a Oty Durynského a jejich závislosti na předpisech soudobých teoretických příruček je úkolem systematické srovnávací analýzy uvedených děl.

BIBLIOGRAFIE:

- ARBUSOW 1963: L. Arbusow, *Colores rhetorici*, Göttingen 1963².
- BLÁHOVÁ 1995: M. Bláhová, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3. V kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*, Praha 1995.
- CURTIUS 1998: E. R. Curtius, *Evropská literatura a latinský středověk*, Praha 1998.
- EMLER 1884: *Chronicon Aulae Regiae*, Fontes rerum Bohemicarum IV, ed. J. Emler, Pragae 1884, s. V–XVII (úvod), 3–337 (edice).
- FARAL 1958: Geoffroi de Vinsauf, *Poetria nova*, in: *Les Arts poétiques du XII et du XIII siècle*, ed. E. Faral, Paris 1958.
- HEŘMANSKÝ 1952: F. Heřmanský, *Kronika Zbraslavská po stránce slovesné*, in: *Zbraslavská kronika*, Praha 1952, s. 757–765.
- HOŠNA 1982: J. Hošna, *K žánrové specifičnosti václavských legend*, *Česká literatura* 1982, č. 5, s. 385–395.
- HOŠNA 1986: J. Hošna, *Kníže Václav v obrazu legend*, Praha 1986.
- CHARVÁTOVÁ 2002: K. Charvátová, *Chronicon Aulae Regiae jako klášterní kronika*, in: *Marginalia historica V*, 2002, s. 307–355.
- KUTNAR – MAREK 1997: F. Kutnar – J. Marek, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, 2. vydání, Praha 1997.
- LAUSBERG 1987: H. Lausberg, *Elemente der literarischen Rhetorik*, 9. Auflage, München 1987.
- LOSERTH 1881: J. Loserth, *Die geistlichen Schriften Peters von Zittau*, *Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften zu Wien, phil.–hist. Klasse* 98, 1881, s. 379–404.
- NECHUTOVÁ 2000: J. Nechutová, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000.
- NECHUTOVÁ 2002: J. Nechutová, *Středověká latina*, Brno 2002.
- NOVÁK – NOVOTNÝ 1905: *Kronika Zbraslavská. Sbíрка kronik a letopisů českých v překladech*, sv. II., přel. J. V. Novák, úvodem a poznámkami provází V. Novotný, Praha 1905.
- PETRŮ 1996: E. Petřů, *Literární hodnota Zbraslavské kroniky*, in: *Vzdálené hlasy*, Olomouc 1996.
- PRAŽÁK 1938: A. Pražák, *Peter von Zittau als Dichter. Arbeiten zur älteren Geistesgeschichte der Westslaven* Franz Spina zur Gedächtnis, *Slavische Rundschau* 10, 1938, s. 32–44.

64 NOVÁK – NOVOTNÝ 1905, s. 416, pozn. č. 1.

65 VIDMANOVÁ 1988, s. 92.

66 VILIKOVSKÝ 1948, s. 213.

- QUINTILIANUS 1965: *M. Fabi Quintiliani Institutionis oratoriae libri XII*, pars prior libros I–VI continens, ed. L. Radermacher, Lipsiae 1965.
- SIMON 1958: G. Simon, *Untersuchungen zur Topik der Widmungsbriefe mittelalterlicher Geschichtsschreiber bis zum Ende des 12. Jahrhunderts*, 1. Teil, Archiv für Diplomatik 4, 1958, s. 52–119.
- SIMON 1959–1960: G. Simon, *Untersuchungen zur Topik der Widmungsbriefe mittelalterlicher Geschichtsschreiber bis zum Ende des 12. Jahrhunderts*, 2. Teil, Archiv für Diplomatik 5–6, 1959–1960, s. 73–153.
- ŠVÁB 1966: M. Šváb, *Prology a epilogy v české předhusitské literatuře*, Praha 1966.
- TŘEŠTÍK 1968: D. Třeštík, *Kosmova kronika*, Praha 1968.
- VIDMANOVÁ 1988: A. Vidmanová, *De omni statu mundi*, Listy filologické 111, 1988, s. 88–94.
- VILIKOVSKÝ 1948: J. Vilikovský, *Pfsemnictví českého středověku*, Praha 1948.
- WALTER 1963: *Proverbia sententiaeque latinitatis medii aevi* 1, A–E, Carmina medii aevi posterioris latina II/1, hrsg. von H. Walther, Göttingen 1963.

ZUM STIL DER PROLOGE DER KÖNIGSAAALER CHRONIK (CHRONICON AULAE REGIAE)

Der vorliegende Beitrag befasst sich mit der Zusammenstellung von fünf Prologen – vier davon gehören zur Königsaaaler Chronik, der fünfte leitet die Predigtsammlung Peters von Zittau ein. Unter den vielen möglichen Fragen, die sich bei solchem Gegenstand der Untersuchung stellen lassen, wählte die Verfasserin die Beobachtung der stilistischen Ausstattung, vornehmlich der Topoi. Der Reihe nach sind der Bescheidenheitstopos, die Motivierung des Autors, die Beziehung des Autors zur Kritik und die Regeln bei dem Schaffensprozess bearbeitet. Die Verfasserin schlussfolgert, dass die Topik der untersuchten Prologe bis auf die Ausnahmefälle mit der üblichen Praxis der böhmisch-lateinischen mittelalterlichen Literatur übereinstimmt. Was die einzelnen Vorworte betrifft, können einige stilistische Unterschiede unter den Texten Ottos von Thüringen, des ersten Autors der Chronik, und Peters von Zittau, seines Nachfolgers, gefunden werden: im Ottos Prolog (im Prolog des ersten Buches der Chronik) findet man keine aus der Bibel stammenden Zitate, manche hier gebrauchte Topoi (z. B. der Topos *pauca de plurimis*, die Beschreibung des Königs als Ritter und Mönch; Otto bemüht sich, nur Nachahmenswertes zu überliefern) kommen häufig besonders in den hagiographischen Werken vor, und auch die rhythmischen Enden der Sätze zeigen keine solche künstlerische Gewandtheit, wie es bei Peter von Zittau gewöhnlich ist. Zum Schluss erinnert die Verfasserin an die Abhängigkeit der Königsaaaler Chronik von der *Poetria Nova* Galfredi de Vino Salvo, und erwähnt die Notwendigkeit, beide Werke zu vergleichen.

Příloha 1: Prolog ke sbírce kázání Petra Žitavského

Text prologu jsem s drobnými úpravami převzala z Loserthovy edice, neboť rukopis uchovávaný na univerzitě v Lipsku jsem v době uzávěrky tohoto článku neměla k dispozici. Provedla jsem konjektury v interpunkci a psaní velkých a malých písmen. Loserthovo nesrozumitelné čtení *paciunter muentum* jsem opravila podle návrhu obsaženého v *Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum I* (s. v. *balbutienter*) na *patiuntur in ventum*.

Incipit prologus sermonum per dominum Petrum abbatem compilatorum.

Hortati sunt me quidam fratres devoti, familiares michi, qui corde perfecto et optimo „audiunt¹ verbum Dei et custodiunt“ illud, quatenus collaciones, quas in nostris quandoque feci capitullis, conarer commendare scriptis, ne quod „semel² elapsum volet irrevocabile verbum“.

Istorum devocionem approbo, sed exhortacionem expavescio. Christum quippe se multum indicant diligere, qui verba „ex ore³ infancium et lactancium“ ad laudem Christi quamvis balbucienter elapsa non patiuntur in ventum transire, diligunt isti transitorium et actramento depictum verbum propter Eum, qui in⁴ principio erat Verbum. Expavescit autem cor meum intra me ipsum exhortacionibus talium obedire: cum ingenti etenim pavore semper ad pronunciandum verbum Dei accessi, cum labore in sermocinando processi et cum rubore faciei mei frequenter abinde recessi et sciens pro certo, quod tale opus Domini facerem negliger.

Volunt forsitan isti, quod sicut diploide⁵ induar confusione mea. Instant siquidem, ut ruditatem meam pingam ipsamque ante oculos meos statuam, ut per amplius hanc cognoscam. Hac itaque occasione, ut cyrographum simplicitatis mee et ruditatis testimonium penes me habeam et ut contra tumorem superbie colirio⁶ proprie ignorancie oculos meos ungam, dilectorum meorum instanciis, non temeritatis ausu victus ipsis clandestine obedivi. Signavi enim sub notula manu mea propria aliquas collaciunculas, quas cogente officio et obediencia quandoque in capitulis nostris feci.

Non presumo has ad lucem prodere, eo quod tam occupacione quam ignorancia prepeditus modum debitum in ipsis et ordinem non servavi, raro quoque capitulorum numerum allegavi. Hec igitur, que notavi, magis fabulaciones reputo quam sermones. Si autem ista ad alicuius manum casualiter pervenerint, obsecro, in eis sensum, modum, formam et ordinem corrigat et pro me oret misero peccatore.

EXPLICIT PROLOGUS. INCIPIUNT SERMONES IN FESTIVITATIBUS SUMMIS SECUNDUM ORDINEM CISTERCIENSEM IN CAPITULIS FACIENDI, PER DOMINUM PETRUM, ABBATEM AULE REGIE, COMPILATI.

¹ Lc 11,28 – ² Horatii Epistulae 1,18,71 – ³ Ps 8,3; Mt 21,16 – ⁴ cf. Io 1,1 – ⁵ cf. Ps 108,29 – ⁶ cf. Apc 3,18

Začíná prolog ke kázáním, která sepsal pan opat Petr.

Někteří zbožní bratři, mí přátelé, kteří s dobrým a dokonalým srdcem „slyší¹ Boží slovo a zachovávají je“, mě vybídli, abych se pokusil písemně zaznamenat kázání, jež jsem kdy přednesl na shromážděních naší kapituly, aby „neušlo² vyřčené slovo, co nedá se přivolat zpátky“.

Schvaluji jejich zbožnost, ale pobízení mě děsí. Vždyť dosvědčují, že velmi milují Krista ti, kdo nestrpí, aby slova Kristovy chvály zanikla ve větru, i kdyby vyšla zajíkávě z úst³ nemluvnat a kojenců. Oni milují slovo pomíjející, napsané inkoustem kvůli Tomu, který byl⁴ na počátku jako Slovo. Mé srdce se však v nitru děsí uposlechnout pobídek těchto lidí: vždy jsem totiž přistupoval k pronesení slova Božího s velikou bází, s námahou jsem předstoupil ke kázání a s ruměncem ve tváři jsem často odtud odešel, neboť jsem si byl jist, že jsem dílo Páně konal nedbale.

Oni snad chtějí, abych se zahalil⁵ hanbou jako pláštěm. Naléhají totiž, abych vykreslil svou nevzdělanost a měl ji na očích, a tak ji zevrubněji poznal. Abych tedy získal potvrzení o své jednoduchosti a důkaz své nevzdělanosti a abych proti otoku pýchy potřel⁶ své oči mastí vlastní neznalosti, tajně jsem jim vyhověl, přemožen pobídkami svých milých, nikoliv pošetilou troufalostí. Zachytil jsem totiž vlastní rukou v poznámkách několik krátkých kázání, která jsem někdy na shromážděních naší kapituly proslovil, jak to vyžadoval můj úřad a poslušnost.

Neodvažuji se je zveřejnit, protože zaneprázdnění stejně jako neznalost mi zabránily, abych v nich zachoval náležitý způsob a uspořádání, zřídka kdy jsem uvedl čísla kapitol. To, co jsem napsal, pokládám tedy spíše za povídání než za kázání. Dostanou-li se snad náhodou někomu do ruky, zapřísahám jej, aby opravil jejich smysl, stavbu, formu a uspořádání a aby se modlil za mě, ubohého hříšníka.

KONČÍ PROLOG. ZAČÍNÁJÍ KÁZÁNÍ, KTERÁ PAN PETR, OPAT ZBRASLAVSKÉHO KLÁŠTERA, SLOŽIL, ABY BYLA PRONESENA O NEJVĚTŠÍCH SVÁTCÍCH NA KAPITULNÍCH SHROMÁŽDĚNÍCH PODLE CISTERCIÁCKÉ ŘEHOLE.

¹ L 11,28 – ² Horatii Epistulae 1,18,71 – ³ Ž 8,3; Mt 21,16 – ⁴ srov. J 1,1 – ⁵ srov. Ž 109,29 – ⁶ srov. Zj 3,18

Příloha 2: Nově určené biblické citáty a aluze v prolozích Zbraslavské kroniky a v prologu kázání Petra Žitavského

Generální prolog:

...in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie... Kol 2,3

...velut in ortis deliciarum pascitur, in eis quoque quasi lilia colligit... cf. Ct 6,1

...ut solidus cibus quandoque lacteo potui misceatur... cf. Hbr 5,12–14

...sic sic cum Moyse nunc in monte Syna... cf. e. g. Ex 19,2; 34,4

...in tabernaculo federis... cf. e. g. Nm 1,1

Prolog druhé knihy:

...pia mens, que novit sugere mel de petra... cf. Dt 32,13

Prolog třetí knihy:

...Rex regum et Dominus dominancium... Apc 19,16

Prolog kázání:

...audiunt verbum Dei et custodiunt... Lc 11,28

...ex ore infancium et lactancium... Mt 21,16; Ps 8,3

...qui in principio erat Verbum. cf. Io 1,1

...sicut diploide induar confusione mea... cf. Ps 108,29

...colirio proprie ignorancie oculos meos ungam... cf. Apc. 3,18

